

EUROPAPARLAMENTET: HISTORISK BAKGRUND

Europaparlamentet har sina rötter i Europeiska kol- och stålgemenskapens (EKSG) gemensamma församling, som blev gemensam för de tre överstatliga europeiska gemenskaper som fanns på den tiden. Församlingen fick sedermera namnet Europaparlamentet. Genom åren har parlamentet, som sedan 1979 väljs direkt, genomgått stora förändringar och utvecklats från att vara en församling med utnämnda ledamöter till att bli ett folkvalt parlament som erkänns som en politisk agendasättare i EU.

RÄTTSLIG GRUND

- Grundfördragen (se faktablad [1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#)).
- Beslut och rättsakt om allmänna direkta val av företrädare i Europaparlamentet (den 20 september 1976), ändrat genom rådets beslut av den 25 juni och 23 september 2002.

TRE GEMENSKAPER, EN FÖRSAMLING

Efter grundandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG) och Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) utvidgades EKSG:s gemensamma församling till att omfatta alla tre gemenskaperna. Med 142 ledamöter höll den nya församlingen sitt första sammanträde den 19 mars 1958 i Strasbourg som Europeiska parlamentariska församlingen, och ändrade sedan namn till Europaparlamentet den 30 mars 1962.

FRÅN EN UTNÄMND FÖRSAMLING TILL ETT FOLKVALT PARLAMENT

Innan det infördes direkta val utnämndes Europaparlamentets ledamöter av de nationella parlamenten i medlemsländerna. Alla ledamöter hade alltså ett dubbelt mandat.

Vid toppmötet i Paris den 9–10 december 1974 beslutades att direkta val skulle hållas "under eller efter 1978", och parlamentet uppmanades att lägga fram nya förslag som skulle ersätta dess ursprungliga förslag till konvention från 1960. I januari 1975 röstade parlamentet igenom ett nytt konventionsförslag. På grundval av detta nådde stats- och regeringscheferna, efter att ha löst ett antal meningsskiljaktigheter, en överenskommelse vid mötet den 12–13 juli 1976.

Beslutet och rättsakten om allmänna direkta val till parlamentet undertecknades i Bryssel den 20 september 1976. Sedan samtliga medlemsländer ratificerat rättsakten trädde den i kraft i juli 1978, och det första valet ägde rum den 7 och 10 juni 1979.

UTVIDGNINGAR

När Danmark, Irland och Storbritannien gick med i Europeiska gemenskaperna den 1 januari 1973 (första utvidgningen) ökades antalet Europaparlamentariker till 198.

Vid den andra utvidgningen, i och med Greklands anslutning den 1 januari 1981, utsåg det grekiska parlamentet 24 grekiska ledamöter till Europaparlamentet, som i oktober 1981 skulle ersättas av direktvalda ledamöter. Det andra direkta valet hölls den 14 och 17 juni 1984.

Med den tredje utvidgningen den 1 januari 1986 ökade antalet Europaparlamentariker från 434 till 518, då det tillkom 60 spanska och 24 portugisiska ledamöter, som hade utsetts av sina nationella parlament och som sedan ersattes av direktvalda ledamöter.

Efter Tysklands återförening anpassades Europaparlamentets sammansättning till de demografiska förändringarna. I linje med parlamentets förslag i en resolution om fördelningen av platserna ökades antalet Europaparlamentariker från 518 till 567 inför 1994 års val. Efter den fjärde EU-utvidgningen steg antalet ledamöter i Europaparlamentet till 626, och platserna till de nya medlemsländerna fördelades rättvist i linje med samma resolution.

Regeringskonferensen i Nice medförde en ny fördelning av platserna i parlamentet, som tillämpades vid valet 2004. Nu beslutades att Europaparlamentet som mest fick ha 732 ledamöter (mot tidigare 700). Samtidigt blev de 15 gamla medlemsländerna av med 91 ledamöter (från 626 till 535). De resterande 197 platserna fördelades proportionellt mellan alla gamla och nya medlemsländer.

I samband med Bulgariens och Rumäniens EU-anslutning den 1 januari 2007 ökade man tillfälligt antalet platser i Europaparlamentet till 785 för att ta emot ledamöterna från dessa länder. Efter nästa val, den 4–7 juni 2009, sjönk siffran till 736. Eftersom Lissabonfördraget (som trädde i kraft den 1 december 2009) satte ett tak på 751 ledamöter, en siffra som tillfälligt höjdes till 754 fram till nästkommande val, fick de ledamöter som valdes i juni 2009 sällskap av ytterligare 18 senare under valperioden 2009–2014. Detta möjliggjordes av att medlemsländerna ratificerade ett tilläggsprotokoll vid regeringskonferensen den 23 juni 2010. I och med att Kroatien blev EU-medlem den 1 juli 2013 höjde man tillfälligt antalet Europaparlamentariker till 766 för att ta emot de tolv kroatiska ledamöter som valdes i april 2013 (se artikel 19 i akten om villkoren för Republiken Kroatiens anslutning).

I samband med valet 2014 minskade det totala antalet platser åter till 751. Platsfördelningen har setts över på nytt inför valet i maj 2019 och Storbritanniens eventuella EU-utträde (se faktablad [1.3.3](#)).

GRADVIS UTÖKADE BEFOGENHETER

När de finansiella bidragen från medlemsländerna ersattes med gemenskapens egna medel (se faktablad [1.4.1](#)) skedde en första utvidgning av parlamentets budgetbefogenheter genom Luxemburgfördraget, som undertecknades den 22 april 1970. Ett andra fördrag om samma fråga undertecknades i Bryssel den 22 juli 1975 (se faktablad [1.1.2](#)) och gav parlamentet ytterligare befogenheter.

Europeiska enhetsakten stärkte parlamentets roll på vissa lagstiftningsområden (samarbetsförfarandet) och innebar att anslutningsfördrag och associeringsavtal måste ha parlamentets samtycke.

Genom Maastrichtfördraget infördes medbeslutandeförfarandet på vissa lagstiftningsområden, samtidigt som samarbetsförfarandet utvidgades till andra. I och med detta påbörjade parlamentet sin omvandling till medlagstiftare. Parlamentet fick befogenhet att slutligt godkänna kommissionens sammansättning, ett viktigt steg i parlamentets politiska kontroll över EU:s verkställande organ (se faktablad [1.1.3](#)).

Genom Amsterdamfördraget utvidgades medbeslutandeförfarandet till de flesta lagstiftningsområden, samtidigt som själva förfarandet reformerades. Därigenom bekräftades parlamentets roll som medlagstiftare, jämställd med rådet. Parlamentet fick också befogenhet att godkänna kommissionens ordförande, vilket ytterligare stärkte parlamentets kontroll över den verkställande makten. Genom Nicefördraget utvidgades tillämpningsområdet för medbeslutandeförfarandet ytterligare.

Nicefördraget – som ändrade fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör samman med dem – undertecknades den 26 februari 2001 och trädde i kraft den 1 februari 2003. Tanken med detta nya fördrag var att reformera EU:s institutionella struktur så att den kunde stå emot utmaningarna från framtida utvidgningar. Parlamentets lagstiftnings- och kontrollbefogenheter stärktes och omröstning med kvalificerad majoritet i rådet utvidgades till fler områden (se faktablad [1.1.4](#)).

Lissabonfördraget (se faktablad [1.1.5](#)) medförde en betydande utvidgning av tillämpningsområdet för såväl kvalificerad majoritet i rådet (genom en ny metod som gäller sedan den 1 november 2014 – artikel 16 i EU-fördraget) som medbeslutandeförfarandet (till cirka 45 nya lagstiftningsområden). Medbeslutande, som numera går under benämningen ordinarie lagstiftningsförfarande, blev därigenom det vanligaste beslutsförfarandet och kom att omfatta särskilt viktiga områden, såsom den gemensamma jordbrukspolitik, rättsliga frågor och säkerhetspolitik. Dessutom fick Europaparlamentet en mer framträdande roll när framtida fördragsändringar ska förberedas (artikel 48 i EU-fördraget). Och så blev stadgan om de grundläggande rättigheterna rättsligt bindande (se faktablad [4.1.2](#)). Den är en del av Lissabonfördraget (och ursprungligen av utkastet till ett fördrag om upprättande av en konstitution för Europa, som aldrig blev verklighet) och undertecknades av ordförandena för Europaparlamentet, kommissionen och rådet vid Europeiska rådet i Nice den 7 december 2000.

Valet till Europaparlamentet den 23–26 maj 2019 visade tydligt att parlamentet tänkte dra full nytta av artikel 14 i EU-fördraget, som slår fast följande: ”Europaparlamentet

ska tillsammans med rådet lagstifta och utöva budgetfunktionen. Det ska utöva politisk kontroll och ha rådgivande funktion i enlighet med de villkor som fastställs i fördragen. Det ska välja kommissionens ordförande.”

Både inför valet 2014 och inför valet 2019 presenterade de europeiska politiska partierna (se faktablad [1.3.3](#)) sina toppkandidater till posten som kommissionens ordförande för väljarna. Man kan med fog hävda att systemet med toppkandidater blivit en framgång, eftersom den kommissionsordförande som valdes vid sammanträdet den 22 oktober 2014 också var den kandidat som fått det största stödet i valet till Europaparlamentet i maj 2014.

Udo Bux
05/2019

